

ALDINA

18

GUTENBERG

JÜRGEN BUCHMANN

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΤΗΣ ΒΑΒΕΛ

Μετάφραση

Συμεών Γρ. Σταμπουλού

Τίτλος πρωτοτύπου:
Jürgen Buchmann,
Grammatik der Sprachen von Babel,
Leipzig: Reinecke & Voß, 2010.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG

JÜRGEN BUCHMANN

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
ΤΗΣ BABEL**

Μετάφραση
Συμεών Γρ. Σταμπουλοῦ

GUTENBERG || ALDINA-18

Ὅπως ὁ διάσημος συνάδελφος τοῦ Οὐμπέρτο
Ἐκο, ὁ φιλόσοφος καὶ φιλόλογος Γιούργκεν
Μπούχμαν, παίζει μὲ τὴ μεσαιωνικὴ λογοτεχνία
καὶ στήνει ἓνα φιλολογικὸ πᾶζλ ἢ, σωστότερα,
μᾶς χαρίζει ἓνα καλειδοσκόπιο μὲ ἀσυνήθιστες
ἀντιλήψεις καὶ ἐξωτικὲς εἰκόνες.

IZ.DE

Πνευματικὴ ἀπόλαυση μὲ λογοτεχνικὲς μινια-
τοῦρες ποὺ χαρακτηρίζονται ἀπὸ κλίση πρὸς τὸ
φανταστικόν.

NEUE WESTFÄLISCHE

Ἐνα πολὺ ξεχωριστὸ βιβλίο ποὺ ἀπευθύνεται σὲ
ὅσους ἀγαποῦν τὴ γλῶσσα. Τελειώνοντάς το
ἀμφισβητεῖς τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπικοινων-
νοῦσες μέχρι τότε μὲ τοὺς γύρω σου.

LESELINK.DE

Ὑπάρχει γλῶσσα ποὺ μιλοῦν μόνο οἱ ἐρωτευμένοι; Γλῶσσα τῶν θεῶν; Γλῶσσα ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι χρόνοι πλὴν τοῦ Μέλλοντος; Φυλακισμένος ἀπὸ τοὺς Γενοβέζους ὁ Μάρκο Πόλο «ὁδηγεῖ», μέσα ἀπὸ μικρὲς ἱστορίες, στὸν «παράδεισο τῶν γλωσσῶν».

Ξεκινῆστε καὶ ἐσεῖς τὸ ταξίδι:

ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΔΩ ἀσκειῖται στὴ χρῆση δύο γλωσσῶν ποὺ οἱ Γραμματολόγοι τῆς χώρας ὀνομάζουν ἡμερήσια καὶ νυχτερινή γλώσσα. Γιὰ τὴ χρῆση, ὥστόσο, τῶν δύο ὀνομασιῶν δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία, καὶ ὀρισμένοι εἶναι τῆς ἀποψῆς ὅτι ἡ ἡμερήσια γλώσσα πρέπει νὰ ὀνομάζεται νυχτερινή, καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ ἡμερήσια εἶναι ἡ ἐπίσημη γλώσσα τῆς χώρας, ποὺ διδάσκεται, μόνον αὐτὴ, στὰ σχολεῖα· εἶναι ἡ γλώσσα τοῦ ἐμπορίου, τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκπαίδευσης. Στὴ νυχτερινή ἀκούγονται ὅλες οἱ ἐκφράσεις ποὺ δὲν ἔχουν δημόσιο χαρακτήρα καὶ ξεπηδοῦν εὐθέως ἀπὸ τὴν καρδιά· τὴν χρησιμοποιοῦν παιδιὰ καὶ ἐρωτευμένοι. Βεβαίως οἱ ἐλλείψεις της εἶναι ἐμφανεῖς. Ἐπειδὴ ποτὲ δὲν διδάσκεται καὶ δὲν καλλιιεργεῖται (ἡ χρῆση της σὲ δημόσιο χῶρο διακωμωδεῖται ἢ εἶναι διακοσμητικὴ), δὲν προωθεῖται μὲ κανέναν τρόπο ἡ γνώση της καὶ δὲν βρίσκεται ἄνθρωπος σὲ ὁλόκληρη τὴ χώρα, ποὺ θὰ γινώριζε νὰ τὴν μιλᾷ μὲ εὐχέρεια. Οἱ περισσότεροι γνωρίζουν κάποια θρύμματα της ποὺ τὰ μεταφέρουν ἀδέξια μόνοι τους· συχνὰ τὴν ἀνακατεύουν μὲ χειρονομίες καὶ μορφασμοὺς ποὺ συνοδεύουν τέτοιες λέξεις. Συμβαίνει ἀκόμη, ἡ ἡμερήσια γλώσσα νὰ καταφεύγει κατὰ περίπτωσιν σὲ ἰδιωματισμοὺς τῆς νυχτερινῆς, γιὰ νὰ αἰφνιδιάζει καὶ νὰ προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐτσι, σὲ πολλὰς περιπτώσεις δὲν δια-

κρίνεις ἂν μιὰ λέξη ἀνήκει σὲ αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλη γλώσσα. Τὰ σχολεῖα καλλιεργοῦν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ νυχτερινὴ γλώσσα δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ μία ἐνδεέστερη ἐκδοχὴ τῆς ἄλλης.

II

Ἡ διάλεκτος αὐτῆς τῆς περιοχῆς δὲν ξεφεύγει ποτὲ ἀπὸ τῆ δευτερεύουσα σημασία. Ἡ μορφή τοῦ ἤχου της εἶναι τόσο εὐαίσθητη, ὥστε ἓνας ἀφύλακτος τόνος, ἓνας διασταγμός, ἓνα τραύλισμα τῆς γλώσσας, δημιουργοῦν μοιραῖα γλωσσικὰ παιγνίδια ποὺ προδίδουν ἀκριβῶς τὴ σκέψη, τὴν ὁποία ἡ ἐπιλεγμένη διατύπωση προσπάθησε νὰ ἀποσιωπήσει. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ μαστοριὰ τῆς γραμματικῆς, νὰ κάνει δηλαδὴ πῶς δὲν ἀκούει τέτοια ὀλισθήματα καὶ ἀπὸ κάθε μήνυμα νὰ προσπορίζεται τὴν πλεονακίνδυνη σημασία. Ἐπὶ πλεον, διαθέτει σημαντικὴ ἐπιδεξιότητα καὶ ὠθεῖ τὰ παιδιὰ στὴ φιλοπονία. Ὅσοι δὲν θέλησαν νὰ τὰ πᾶνε καλὰ μὲ ἓνα τόσο κοπιαστικὸ σχολεῖο, ἀπέκτησαν ἀπὸ τὸ τίποτα ἓνα ἐπάγγελμα. Διασχίζουν τὴ χώρα, ἀπολαμβάνουν ἐλευθερία γελωτοποιοῦ καὶ διασκεδάζουν μὲ τὶς παρανοήσεις τους τὸ χοντροκομμένο κοινὸ τῶν προαστίων καὶ τῶν πανηγυριῶν. Τὸ ἐπάγγελμά τους θεωρεῖται ἀνυπόληπτο.

III

Ἡ ἐπικρατούσα γλώσσα τῆς χώρας διασπᾶται σὲ δύο λεξιλογικούς καταλόγους. Τὸ ἓνα τμῆμα τοῦ Λεξικοῦ μοιάζει μὲ τὸ δικό μας· τὸ ἄλλο ἔχει τὴν ἰδιοτυπία νὰ μὴν ἔχει μιληθεῖ. Μιὰ πρόταση κόβεται στὴ μέση καὶ ξάφνου γίνεται σιωπή. Οἱ ἄνθρωποι κοιτάζονται βουβοί, καὶ παραδόξως γίνονται σαφῶς αἰσθητοὶ ἤχοι ποὺ πρὶν δὲν τοὺς πρόσεχες· σὲ ἓναν σωλήνα γουργουρίζει νερό· κάπου φώναξε κάτι ἓνα παιδί· μιὰ πόρτα κλείνει ἀπτότομα μὲ ὑπόκωφο χτύπο. Ἐνίοτε νομίζεις ὅτι ξεχωρίζεις συλλαβὲς σὰν ἀπὸ ψίθυρο συριστικές· κρυφακοῦς, προσπαθεῖς νὰ καταλάβεις, ὅμως μάταια. Κανεὶς δὲν προσφέρει αὐτὲς τὲς λέξεις, καὶ ἡ γλώσσα καταδικάζεται γιὰ πάντα σὲ σιωπή.

IV

Αὕτῃ ἡ διάλεκτος προκαλεῖ ἀνησυχία μὲ τῇ δισημείᾳ τῆς· κάθε ἰσχυρισμὸς μπορεῖ κάλλιστα νὰ σημαίνει τὸ ἀντίθετό του. Ψάχνεις στὰ μάτια τοῦ ἄλλου· ἐκεῖνος σὲ διαβεβαιώνει μὲ βλέμμα ἄθῳο, λέει τὴν ἀλήθεια· καὶ ὅμως, πῶς μπορεῖ νὰ γνωρίζει κανεὶς πῶς ἔχει πράγματι τὸ ζήτημα. Οἱ ὁμιλοῦντες αὐτὴ τὴ γλώσσα καταφεύγουν σὲ κάθε εἶδους πληροφορίες· εἶναι εἰδικοί στὸν ἀκριβέστατο ὑπολογισμό, τὴν κατασκοπία καὶ τὶς ἐκλεπτυσμένες ἀνακρίσεις. Παρ' ὅλα αὐτά, ὅσο πιὸ ἄθῳο δείχνει ὅ,τι ἔρχεται στὸ φῶς, τόσο πιὸ ἐπιτακτικὴ γίνεταί ἡ ὑποψία τους· καὶ στὴν ἀλχημεία τῆς ἀμφιβολίας κάθε πρόταση μεταμορφώνεται σὲ πειστήριο προδοσίας, ἔτσι ὥστε νὰ ζοῦν μέρα-νύχτα στὴν καχυποψία.

V

Στὸν Γραμματολόγο ἄλ-Χαλίλ ἱμπν-᾿Αχμαντ ἀπὸ τὴν Βασόρα βρίσκουμε τὴν ἀκόλουθη πληροφορία: τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ποὺ ὁ ποιητῆς ᾿Αμποῦλ ᾿Αμπάς ᾿Αμπντάλα, νόθο παιδὶ τοῦ Χαλίφη ἄλ-Μουτάζ, κατέλαβε τὸν θρόνο, εἰδοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Βεζίρη τοῦ πατέρα του καὶ μεταμφιεσμένος κατέφυγε σὲ ἓνα καραβάν-σε-ραί ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Ὁ κρυψώνας προδόθηκε, παρ' ὅλα αὐτά, ὁ ποιητῆς ἦταν ἀδύνατον νὰ ἐντοπιστεῖ μέσα στὴν τύρβη τῶν ταξιδιωτῶν. Τότε ὁ Βεζίρης διέταξε νὰ ἀπαγγεῖλουν στὴν αὐλὴ ἓνα τραγούδι μὲ τὸ στιχουργικὸ μέτρο ραγιαζ, ὅπου στὸ δεύτερο τρίμετρο στὴ θέση τῆς βραχύχρονης συλλαβῆς τοποθέτησαν μακρόχρονη. Τὸ πλῆθος ἐπιδοκίμασε μὲ χειροκρότημα καὶ μόνον ἓνας ἔκρυψε τὸ πρόσωπό του. Ἦταν ὁ δύστυχος ποιητῆς ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀναγνωρίστηκε καὶ πλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ του.

VI

Ἡ δυσκινήσις αὐτῆς τῆς διαλέκτου εἶναι ἐξαιρετική. Ἐκεῖ πού ἡ γλῶσσα μας χρειάζεται μία λέξη, ἐκείνη ἀπαιτεῖ ὀλόκληρη πρόταση· μιὰ πρόταση μὲ τὴ σειρά της ἀπαιτεῖ μιὰ ὁμιλία, καὶ μιὰ ὁμιλία ἓνα ὀγκῶδες βιβλίον. Κρυφάκουγα ἐπὶ ὥρες χωρὶς νὰ βρίσκω τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἐλάχιστης ἔστω ἀνταπόκρισης: μετὰ ἀπὸ λίγο κατὰλαβα ὅτι, ἂν μποροῦσα νὰ κάνω μιὰ στιγμούλα ὑπομονή, ὁ ἄλλος θὰ ἔφτανε στὸ ἐπιμύθιον. Τελικά, ἐνῶ ὁ δύσμοιρος ἐξακολουθοῦσε νὰ μιλᾷ, τὸ νόημα τῆς ὁμιλίας του μοῦ ἔγινε σαφές. Δὲν ἤθελε νὰ ἐξηγήσῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ὅτι εἶναι ὁ σωφρονέστερος ὄλων. Ἡ αὐστηρότητα τῆς γλώσσας του, ἐντούτοις, τὸν ἀνάγκασε σὲ παραίτηση ἀπὸ μιὰ τόσο ἀπλὴ πληροφορία, καὶ τὸν ὡδήγησε ἀντ' αὐτῆς σὲ μιὰ σπατάλη πού μποροῦσε κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ ἐπαχθή, καὶ μάλιστα σχεδὸν ἥρωική.

VII

Ὁ θόρυβος τῆς ζωῆς δὲν φτάνει ποτὲ στὴ γωνιὰ αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας, καὶ στὴν ἐρημιὰ τῶν πανδοχείων ὁ ταξιδιώτης χασμουριέται ἀκούγοντας τὶς μύγες νὰ βουίζουν. Οἱ αὐτόχθονες, ὥστόσο, βρίσκουν μέσα στὴ γλώσσα τους γερὰ ἀντισταθμίσματα. Εἶναι τόσο ραφιναρισμένη, τέτοιας διακριτικῆς λεπτολογίας, ποὺ ἀναγνωρίζει πράγματα ἀσύλληπτα στὶς αἰσθήσεις, καὶ <λύνει> προβλήματα στὰ ὁποῖα ἐμεῖς σηκώνουμε τοὺς ὤμους. Οἱ αὐτόχθονες ἔχουν ἀδυναμία σὲ τέτοιου εἴδους ζητήματα ποὺ τοὺς παρέχουν πλούσιο ὕλικὸ γιὰ συζήτηση. Ἄν ἓνα θέμα δείχνει πλήρως ἐξαντλημένο, κάποιος σηκώνει ἀργά, στοχαστικὰ τὸ χέρι καὶ παίρνει τὸν λόγο. Αὐτὸς θὰ εἶναι, λένε, ὁ τελευταῖος ποὺ θὰ καθήσει νὰ τὸ ψερίσει, καὶ ἴσως ἀπλῶς τὸ ἀγγίξει· ὅμως ἡ ὑπόθεση, παρ' ὅλα αὐτά, δὲν κλείνει τόσο γρήγορα. Κι αὐτός, λένε, θέλει καταρχὰς νὰ ἐπαναλάβει ὅ,τι νωρίτερα ἔπρεπε ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἔχει θυμηθεῖ. Ὁ ξένος, στὸν ὁποῖο οἱ λεπτολογίες παραμένουν ἀνεξήγητες, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐννοήσει τέτοιο ζῆλο· κι ἐνῶ ἐκεῖνοι μιλοῦν ἐπ' ἀπειρον, τὸν πλήττει ἐκ νέου ἡ ἀνία, ἀναπόφευκτη καὶ πιὸ βασανιστικὴ ἀπὸ πρὶν.

VIII

Στὸν λαὸ αὐτὸ ἡ γλῶσσα σπέρνει μονίμως τὴ διχόνοια. Ἡ γραμματικὴ χαρακτηρίζει μὲ τοὺς ἴδιους τύπους ἔντελῶς διαφορετικὰ πράγματα, καὶ ἡ ἴδια πρότασις ἐπιτρέπει τὶς πλέον διαφορετικὰς σημασίαις. Ρωτᾷ ἓνας, γιὰ παράδειγμα, ἂν ὁ ἄλλος ἦταν στὸν κουρέα. Ἐκεῖνος ὅμως καταλαβαίνει ὅτι κάποιος θέλει νὰ τὸν ἐπιτηρήσει ἢ νὰ ἐπικρίνει τὸ κόψιμο τῶν μαλλιῶν του, ἢ πῶς τοῦ ἐπισημαίνει ἐμμέσως νὰ καταδεχτῇ νὰ πάει στὸν κουρέα. Τοῦ κόβει τότε κάπως τὸν ἀέρα ρωτώντας τον πῶς τὸ ἐννοεῖ. Τότε ἀμέσως ὁ ἄλλος ἐξάπτεται, ἐννοεῖ ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ εἶπε· κι ἂν δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ κάνουν μιὰν ἀπλὴ ἐρώτησιν· καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ σκηνικὸ ἐξελίσσεται σὲ θέατρο κανονικόν. Τώρα εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀρχίζουν ν' ἀλληλοὑβρίζονται κανονικά.

IX

Ἡ ἐπικρατούσα γλώσσα τῆς χώρας διακρίνεται ἐλάχιστα γιὰ τὴ ροπή της στὴν ἀξίωση ἀπόδοσης μιᾶς ἐννοιας. Χρησιμοποιεῖ ἀντὶ γι' αὐτὴν βλέμματα πλήρη σημασιῶν, αἰνιγματικὲς ὑπογραμμίσεις καὶ μιὰ ἐπιδεικτικὴ σιγὴ ποὺ ἀποκλείει κάθε ἀναζήτηση. Οἱ ντόπιοι κάτοικοι ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ θρηνοῦν ὡς φόρτωμα βαρὺ αὐτὴ τὴν ἰδιοτροπία τῆς γλώσσας των. Ἐπικρίνουν περισσότερο τὰ ἔθνη γύρω τους γιὰ τὴ στοχαστικὴ τους ρηχότητα, τὸ ἀνίερο τῆς ἀδολεσχίας. Ἀκόμη, κάθονται μόνον σὲ κύκλο, μὲ νεύματα πλήρη σημασιῶν, καί, ὅποτε πέφτουν κάποιες λέξεις, ἓνα ὑπέροχο ρίγος διατρέχει τὴ ραχοκοκαλιά τους. Ἄν κάποιος τότε ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν καταλαβαίνει, δρέπει ἓνα χαμόγελο συμπόνιας: γιατί δὲν κάθισε νὰ μάθει τὴ γλώσσα ποῦ, οὕτως ἢ ἄλλως, τὰ βγάζει πέρα σχεδὸν χωρὶς γραμματικὴ;

X

Μοῦ διηγήθηκε κάποιος ὅτι οἱ χρῆστες αὐτῆς τῆς γλώσσας μαθαίνουν στὰ παιδικὰ τους χρόνια συγκεκριμένες μυστικὲς λέξεις· ἀπὸ ποιόν καὶ μὲ ποιό τρόπο, δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω. Οἱ λέξεις αὐτὲς ἐξωτερικὰ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἄλλες λέξεις τῆς γλώσσας καὶ φυτρώνουν στὴν ὁμιλία τοῦ καθενός. Ἄν ὅμως ἀκουστοῦν στὴ διάρκεια μιᾶς συζήτησης, τότε ἐκεῖνοι ποὺ τὶς ἔμαθαν διὰ τῆς μυστικῆς ὁδοῦ, ἀναστατώνονται καὶ ἐπιλαμβάνονται οἰουδήποτε δόλου, προκειμένου νὰ διαπιστώσουν ἂν ὁ ἄλλος τὶς χρησιμοποίησε τυχαῖα ἢ συνειδητὰ. Διερευνοῦν διὰ βίου ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον· ὅταν συναντιοῦνται, τελοῦν, καθὼς λέγεται, ἔθιμα ποὺ διαφέρουν ὡς πρὸς τὸν τύπο τῶν λέξεών τους καὶ τὰ κρατοῦν μυστικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅρισμένοι Γραμματολόγοι, ὥστόσο, τὸ μεταθέτουν αὐτὸ στὴ σφαῖρα τοῦ μύθου. Κατὰ τὴ γνώμη τους ἡ γλώσσα αὐτὴ δὲν εἶναι κατάλληλη ὡς μέσον συνεννόησης· τὴν ὀρίζουν ὡς τὸν τόπο ὅπου δὲν συναντιοῦνται οἱ ἄνθρωποι.

XI

Στὴ γλώσσα αὐτὴ ἔχουν ἐκλείψει ὅλοι οἱ χρόνοι πλὴν τοῦ Μέλλοντος· στὸν τόπο αὐτὸ γνωρίζουν μόνο τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ληξιπρόθεσμες ἀποφάσεις καὶ μελλούμενη εὐτυχία. Πότε-πότε κάθονται ὁ ἓνας πλάι στὸν ἄλλον σὰν φοβισμένα παιδιὰ, καὶ σιωποῦν, ἐπειδὴ συμβαίνουν πράγματα παράξενα, μυστηριώδη. Ἐπιτέλους, ἀρχίζει ἓνας νὰ μιλᾷ διστακτικά. Τὰ πάντα μετατρέπονται σὲ πλεονεκτήματα· αὐριο κιόλας θὰ εἶναι ὅλα καλύτερα. Ἀγκαλιάζονται, χαμογελοῦν ὁ ἓνας στὸν ἄλλον καὶ κρεμοῦν τὶς ἐλπίδες των στὸ ἡμερολόγιο.

Αναζητήστε το [εδώ](#)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
GUTENBERG

www.gutenbergbooks.gr

 [/gutenbergbooks](https://www.facebook.com/gutenbergbooks)